

UDK:101.100.1

Azimjon OCHILOV,
Qashqadaryo viloyati IIB xodimi
E-mail: ochilov87@mail.ru

NavDPI professori f.f.d.Safarova N.O taqrizi asosida

KORRUPSIYA MADANIY-MA'NAVIY ISLOHOTLAR SIFATIDA

Аннотация

Ushbu maqolada korrupsiyaviy omillarni ana shu hodisa yashab turgan jamiyatning o'zi yaratgan nosog'lom muhitida namoyon bo'ladi. Yuqorida keltirilgan omillar bilan kurashishda eng birinchi navbatda aholining huquqiy bilimi va madaniyatini oshirish sezilarli darajada rol o'ynaydi. Maqolada korrupsiya madaniy-ma'naviy islohotlarining mohiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Falsafiy antropologik yondashuv, V.V.Zenkovskiy F.M.Dostoyevskiyning falsafasi, korrupsiyaga qarshi kuch usullari, korrupsiya, iqtisodiy ko'rinishlari, faylasufi L.Stevenson falsafasi, korrupsiya darajasi, mezonlari, aksiologik paeadigma, tinchlikka undaydigan imkoniyatlar, antropologik rasm, korrupsiyaning antropologik xususiyati, davlat kapitali.

КОРРУПЦИЯ КАК КУЛЬТУРНЫЙ И МЕНТАЛЬНЫЙ ФЕНОМЕН

Аннотация

В данной статье коррупционные факторы проявляются в нездоровой среде, создаваемой обществом, в котором живет это явление. Кроме того, в Минюсте создана специальная телефонная линия для граждан на случай коррупции, которая эффективно работает уже несколько лет. В статье раскрывается сущность культурно-интеллектуального феномена коррупции.

Ключевые слова: Философско-антропологический подход, философия В. В. Зенковского, Ф. М. Достоевского, методы борьбы с коррупцией власти, коррупция, экономические проявления, философия философа Л. Стивенсона, уровень коррупции, критерии, аксиологическая падигма, возможности мира, антропологический образ, антропологическая природа коррупция, государственный капитал.

CORRUPTION AS A CULTURAL AND MENTAL PHENOMENON

Annotation

In this article, the corrupt factors are manifested in the unhealthy environment created by the society in which this phenomenon lives. In addition, a special telephone line has been created for citizens in case of corruption in the Ministry of Justice, which has been operating effectively for several years. The article reveals the essence of the cultural and intellectual phenomenon of corruption.

Key words: Philosophical anthropological approach, philosophy of V. V. Zenkovskii, F. M. Dostoevsky, methods of anti-corruption power, corruption, economic manifestations, philosophy of philosopher L. Stevenson, level of corruption, criteria, axiological paedigm, opportunities for peace, anthropological image, anthropological nature of corruption, state capital.

Kirish. Falsafiy tadqiqotlar ma'lum bir hodisaning asosiy sabablarini izlashdan boshlanadi. Asosiy sabab nafaqat biron bir hodisani genetik tushunishga imkon beradi, balki uning ishlash mexanizmlarini ochishga ham yordam beradi. Agar korrupsiya sabablari haqida gapiradigan bo'lsak, unda tadqiqotchilar, qoida tariqasida, asosan ijtimoiy-siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy xarakterdagi omillarni chaqirishadi.[6] Bu mutlaqo asosli pozitsiyadir, chunki korrupsiya birinchi navbatda ijtimoiy jihatdan ekspluatatsiya qilinadi va muayyan ijtimoiy munosabatlar tizimiga kiritiladi. Korrupsiya keltiradigan zarar barcha davlatlar uchun teng sanalib, mazkur illat davlatning turli sohalariga, xususan siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy jabhalarida amalga oshirilayotgan islohotlarga hamda mamlakatning xalqaro maydondagi imidji va investitsiyaviy jozibadorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish hamda ushbu turdagi jinoyatlarni sodir etilishini oldini olishga qaratilgan kompleks choratadbirlar tizimli ravishda amalga oshirilmoqda. davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarida korrupsiya omillarini keltirib chiqarayotgan tizimli muammolarni bartaraf etishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, amaliy hayotga tatbiq etilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. V.V.Zenkovskiy, L.Stevenson, A. I.Kirpichnikov, O.S.Pugachev va N.P.Kozlova, A.E.Binetskiy, Platon, Aristotel, Makiavelli, T.A.Kuzmina, F. M. Dostoevskiy, methods of anti-corruption power, corruption, asarlarida korrupsiya madaniy va aqliy hodisa mohiyatini ochib bergan.

Tadqiqot metodologiyasi. Falsafiy va antropologik yondashuvning ichki mazmuni shundan iboratki, o'rganilayotgan "mavzu" (bu holda "korrupsiya odami") ma'lum bir statik miqdor sifatida emas, balki axloqiy, psixologik va diniy omillarning murakkab majmuasi bilan o'zining ichki dunyosiga ega bo'lgan tirik shaxs sifatida qabul qilinadi. Asosiysi, "qotib qolgan" korrupsioner sifatida qabul qilingan odam o'zgarish va axloqiy yaxshilanishga qodir bo'lgan ochiq, harakatchan, tugallanmagan tuzilmani taqdim etadi.

Tahlil va natijalar. Axloqiy falsafasining qarashlari-riga va birinchi navbatda F.M.Dostoyevskiyning g'oyalari-ga mos keladi, u insonning "qorong'u" tomonini bilib, uning ma'naviy o'zgarishi mumkinligiga ishongan.

Mashhur rus faylasufi V.V.Zenkovskiy F.M.Dostoyevskiyning dunyoqarashini tavsiflab, yozuvchi butun umri davomida "inson tabiatining yashirin, oshkor etilmagan, ammo chinakam "mukammalligiga" ishonishdan uzoqlashmaganligini aytdi. U yana shunday yozadi: "Dostoyevskiyda nafaqat gunoh, buzuqlik, xudbinlik, umuman olganda, odamdagi "iblis" elementlari misli ko'rilmagan kuch bilan ochilgan, balki inson qalbidagi haqiqat va ezigulik harakatlari, undagi "farishta" tamoyili ham chuqur ochib berilgan. "Bular axloqiy falsafa va falsafiy antropologiyaning eng muhim qoidalari bo'lib, inson harakatlari elementidagi korrupsiya hodisasini ko'rib chiqishga imkon beradi[5].

Biz o'z ishimizda ham tayanadigan falsafiy antropologiyaning asosiy tamoyillari zamonaviy faylasuflar tomonidan ta'kidlangan. Faylasuf antropologik ochiqlik va inson tabiatining to'liqsizligi haqida gapiradi. "Insonning yaxlitligi muammosi" kitobida u "inson ochiq imkoniyatdir... inson tabiati noaniq. Biz odamni bitta elementga ham kamaytira olmaymiz, chunki u biron bitta ixtisoslikka tegishli bo'lmaydi. Inson biron bir tur toifasiga kirmaydi; tabiatda bunday boshqa tur mavjud emas. Aniqlangan, ya'ni har qanday toifaga kiritilgan odam o'zining asl yaxlitligini yo'qotadi. Har qanday hayotiy vaziyatda odam orqaga chekinish, chetga chiqish, "eksperiment"ni davom ettirishdan bosh tortish qobiliyatiga ega bo'lgan o'ziga xos eksperimentator vazifasini bajaradi[7].

Inson tabiatini ochib berish uchun uni fojiali ziddiyatli shaxs sifatida anglash, inson mavjudligining beqiyos chuqurligini ochib berish muhimdir. Oldindan aytib o'tilgan "inson tabiati" yo'q. Har birimiz o'z hayotini faol va mazmunli yashash jarayonida nima bo'lishi mumkinligi belgilanadi.

Xuddi shu tarzda ingliz faylasufi L.Stevenson shunday deydi: "Ha, bizda tug'ma biologik motivlar bor, lekin bizning o'ziga xosligimiz xulq-atvorimizning biz o'sadigan o'ziga xos insoniyat

madaniyatiga va qisman individual tanlovga bog'liqligidir." [9] Bu inson tabiatining ochiqligi va determinizmi foydasiga ishlaydigan dalildir.

Ammo inson mikrokosm deb tushuniladi. U borliqning ijodiy tamoyilini meros qilib oladi va Ioshosgeapv hisoblanadi. Ushbu muhim xususiyat inson haqidagi ko'plab hukmlarga ta'sir qiladi, shu jumladan u tirik odamni yakuniy baholashni taqiqlovchi imperativni shakllantirishda ishtirok etadi... bizda tirik odamning ruhini aniq "hisoblash" imkoniyati yo'q. Ruhning to'liq, keng qamrovli ta'rifini berish bu odamni o'ldirishni anglatadi. Inson ruhi yashashi uchun ham unga yakuniy ta'riflar berish kerak emas.

Umuman olganda, bu fikrlar F.M.Dostoyevskiy va rus falsafasining boshqa vakillarining ma'naviy va axloqiy qarashlariga mos keladi hamda bu o'zlarining uslubiy e'tiqodlarini aniqlash uchun qifoya bo'lib korrupsiyaga yengilmas narsa sifatida qarashga imkon bermasligi va korrupsiyaga-to'liq axloqsiz tur sifatida qarashlarni tasdiqlash uchun qo'llanilmasligi kerak.

Korrupsiyaga qarshi kompayens nazorati – davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi xalqaro standartlar, qonun va boshqa me'yoriy huquqiy hujjatlarga muvofiq tashkil etuvchi, korrupsiya xavf-xatarlari, manfaatlar to'qnashuvini o'z vaqtida aniqlash va chek qo'yish, qonun buzilishi va korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar berishni o'zida mujassam etgan profilaktik tizimdir.

Korrupsiyaning iqtisodiy jihati korrupsiyaning ijtimoiy hodisa sifatida eng aniq amaliy jihati hisoblanadi. Tadqiqotchilar ko'pincha korrupsiyani faqat iqtisodiy omillar bilan izohlashga moyildirlar. Shunday qilib, F.E.Sheregi shunday yozadi: "Bozor

munosabatlariga o'tish bilan korrupsiya ilgari ko'rilmagan miqyosga ega bo'ldi. Buning sababi kapitalning dastlabki to'planishining jinoiy tabiati bo'lib, u bugungi kungacha ham biznesga intilayotganlar, ham davlat hokimiyati bilan shug'ullanadiganlarning ongini egallab kelmoqda. Ushbu ikki sudlanuvchining kombinatsiyasi tushunarli, chunki davlat mulki qayta taqsimlanadi. Korrupsiyani rag'batlantiruvchi asosiy omil iqtisodiy omil bo'lib, u bir necha asrlar oldin Angliyada kapitalizm shakllanishining boshida ingliz siyosiy iqtisodchilari tomonidan ochilgan o'rtacha daromadlilik qonunida yotadi [10]. Bundan tashqari, bu nafaqat iqtisodiy omil, balki jinoiy-iqtisodiy: "Ijtimoiy-iqtisodiy shakllanishning o'zgarishi, xususiy mulk munosabatlarini tiklash, xususiylashtirish bosqichida uni egallab olish uchun kurash, mulkni qayta taqsimlash, shu jumladan reyderlarni egallab olish hozirgi vaqtda korrupsiyaning aktivizatsiya omillariga aylandi".

Xulosa va takliflar. Shuni ta'kidlash kerakki, "davlat" va "byurokratiya" ijtimoiy, ya'ni shaxslararo, sub'ektlardir. Korrupsiyani iqtisodiy, siyosiy va huquqiy jihatlarni o'z ichiga olgan ijtimoiy hodisa sifatida tushunishning barcha ahamiyati uchun ijtimoiy munosabatlar va ijtimoiy amaliyotlarning ikkilamchi ekanligini ko'rish muhimdir. Bu ijtimoiy munosabatlarni imkon beradigan chuqur antropologik asosni anglatadi. Bu yerda biz ijtimoiy antropologiya sohasiga kiramiz, uning doirasida inson mavjudligining birlamchi individual shakllari o'rganiladi, bu yerda sotsializm matrisalari namoyon bo'lib "ijtimoiy antropologiyani asosiy toifalari insonning ichki ma'naviy dunyosi (uning tuzilishi va funksiyalari), erkinlik, hayotning ma'nosi, vijdon, mas'uliyat, insonning ma'naviy dunyosi mahsulotlarini obyektivlashtirish, antropologik ekspertiza orqali yuzaga keladi".

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi.–Toshkent: O'zbekiston. 2018.-B.52.
2. O'zbekiston Oliy Majlisining Axborotnomasi. 2003-yil. 1-son.1-modda. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 19.04.2018 y. 03/18/476/1087-son.
3. O'zbekiston Respublikasining «Yoshlarga oid davlat siyosati» to'g'risidagi Qonuni.
4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik -har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar. -Toshkent: «O'zbekiston», 2017. -B. 104
5. Василевич Г. А. Активная позиция государственных служащих и граждан - основной фактор предупреждения коррупции / Г. А. Василевич // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. - 2015. - № 2. - С. 188-192.
6. Васильев Д. В. Административная этика как средство противо-действия коррупции / Д. В. Васильев, П. Ю. Дробышев, А. В. Конов. - М. : Фонд Карнеги, 2003. - 45 с.
7. Вигуру К. Деонтология государственной службы = Deontologie des fonctions publiques : пер. с фр. / Кристиан Вигуру. - М. : Гнозис : Логос, 2003. - 279 с.
8. В Институте философии РАН обсудили этический аспект борьбы с коррупцией / Информационное агентство REGNUM. - Режим доступа: <http://www.regnum.ru/news/polit/1464890.html> (дата обращения: 15.03.2015).
9. Волков А. Д. Скелет наступающего. Источник и две составные части бюрократического капитализма в России / Александр Волков, Алек-сандр Привалов. - СПб. [и др.] : Питер, 2008. - 271 с.
10. Воронин А. А. Совершенствование человека / А. А. Воронин // Вопросы философии. - 2015. - № 8. - С. 203-208.
11. Шереги Ф. Э. Социология девиации : прикладные исследования. М., 2004. С. 283.